

УДК: 34(4-672EU)

Bibliid 1451-3188, 23 (2024)

Год XXIII, бр. 86, стр. 21–33

Изворни научни рад

Рад примљен 12. 4. 2024. године

Рад одобрен 24. 5. 2024. године

DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2024.23.86.2

АНОНИМНОСТ У ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ – ПРАВО ИЛИ ЗЛОУПОТРЕБА ПРАВА?

*Ратомир АНТОНОВИЋ**

Анстракт: Анонимност значи прикривање властитог идентитета. Анонимност штити од многих ствари, а углавном се користи под изговором заштите од евентуалне одмазде којој лице које нешто анонимно пријављује или указује на проблем може бити изложено. С друге стране, анонимност штити и од одговорности, што значи да лице које нешто пријављује анонимно не може бити позвано на кривичну одговорност ако се установи да је његово пријављивање било лажно. Сходно изнесеном, анонимност се може посматрати као право и правна могућност пријављивања евентуалних незаконитости у раду појединих државних органа, функционера, политичких организација и томе слично, а такође може се посматрати као злоупотреба права јер се иза анонимности могу скривати крајње и злонамерне пријаве које немају логичко и истинито утемељење. Европска канцеларија за борбу против превара (ОЛАФ) јавно позива све заинтересоване држављане Европске уније да пријаве сваки облик преваре с циљем наношење штете неком лицу. Такође, позивају се Европљани да пријаве и неправилности у поступању. Као солуција даје се могућност анонимне пријаве, уз што прецизније навођење информација које су доступне. Дакле, анонимност се подстиче и њоме гарантује лицу које пријављује да ће уживати посебну заштиту. Питање злоупотреба се занемарује или намерно маргинализује.

Кључне речи: Анонимност, пријава, заштита, лажно пријављивање, последице.

* Институт за српску културу, Приштина – Лепосавић.

E-mail: antonovicr@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9134-6346>

1) УВОД

Питање анонимности у праву представља врло дискутабилно и проблематично питање. Док се, с једне стране, подстиче анонимност како би се лица подстакла на пријављивање недопуштених радњи, криминала и корупције, с друге стране, анонимност представља врло опасан механизам прикривања правих извршилаца незаконитих радњи или начин обрачуна са онима са којим се неко лице из личних разлога не слаже. Ако би се упустили у дефинисање појма анонимности, можемо се сложити да дефиниција анонимности гласи да је то „процес прикривања властитог идентитета“. Анонимност се постиже прикривањем личног идентитета, а елементи личног идентитета су: лично име и презиме, локација, псеудоним који је повезив са личним именом и презименом, потом псеудоним који није повезив са личним именом, презименом или неким другим личним својством, подаци о оцу, познавање социјалне категорије и симболи неквалификованости.¹ По правилу, у правном саобраћају се идентитет утврђује личном исправом, као што су лична карта или пасош. Међутим, ове исправе само делимично дају податке о идентитету личности. Подаци садржани у личним исправама сматрају се релевантним и довољним за упознавање идентитета лица. Анонимност се може степеновати на различите начине, што се утврђује на основу тога колико лица познаје идентитет одређеног лица. Анонимност је на највишем нивоу уколико су мале шансе да се спозна идентитет анонимног лица. Тада се сматра да је идентитет добро прикривен и да је анонимност као таква успела. Анонимност није успешна ако се на основу одређених трагова и података може спознати идентитет лица, те се на тај начин његова анонимност раскринкава. Обично се идентитет анонимног лица спознаје из основне интеракције. Интеракција може бити директна или индиректна и заснива се на односу између два лица. У таквим односима, лице мора бити свесно анонимности другог лица и као такву је и прихватити. Међутим, ако се интеракција врши у комуниколошком смислу, кроз саму вербализацију, друго лице у интеракцији може на основу одређених специфичности, уколико оне постоје, да дође до идентитета анонимног лица. Према Директиви ЕУ о отвореним

¹ Снежана Бркић, „Анонимни сведоци у континенталном праву“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, Нови Сад, 2006, стр. 292.

подацима 2019/1024, од 20. јуна 2019. године, анонимност у праву одређује се на следећи начин: „(...) као процес неприказивања документа одређеног лица, чиме се даје анонимност лица на које се документа односе, односно као процес у ком се не могу идентификовати лични подаци одређеног лица“.² Под анонимним информацијама треба подразумевати информације које се не односе на идентификовано физичко лице или лице које се не може идентификовати, личне податке који су анонимни и то се све мора спровести на начин који онемогућује утврђивање идентитета лица. Овде је од суштинске важности питање кад се анонимност у правним односима јавља, како се она третира и како поступати код анонимних пријава и дојава. Такође, важно је питање кад ово право прераста у злоупотребу права и кад се, уз скривање личног идентитета, право на анонимно пријављивање користи зарад личних обрачуна и личних интереса. На крају, треба поставити и питање постојања одговорности за оне који су право на анонимност злоупотребили.

2) АНОНИМНО ПРИЈАВЉИВАЊЕ СУМЊЕ НА ПОЧИЊЕНО ИЛИ ПЛАНИРАНО КРИВИЧНО ДЕЛО

Америчка организација „Глобалне могућности заустављају криминал“ (*Crime stoppers global solutions*) покренула је међународну иницијативу омогућавања анонимних пријава сумње да је кривично дело извршено или да се извршење кривичног дела планира. С обзиром на то да је у САД оваква правна пракса увелико успостављена, директор ове организације навео је да је у овој држави резултат већ видљив и то посебно у области превенирања масовних пуцњава у школским установама, те је изнесена процена да је захваљујући анонимним дојавама спречено чак 80% ових тешких случајева. Практика пријављивања кривичних дела у Европској унији је следећа. Пријаве се достављају Канцеларији европског јавног тужиоца (*European Public Prosecutor's office*). Надлежност европског јавног тужиоца заснива се само за кривична дела финансијског карактера, које могу значајније да угрозе интересе Европске уније. Ова дела се морају предузимати са умишљајем, а Конвенција састављена на основу члана К.3 Уговора о Европској унији, о заштити финансијских интереса Европских

² “Directive (EU) 2019/1024 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on open data and the re-use of public sector information (recast)” OJ L 172, 26.6.2019.

заједница број 41995A1127/03, дефинише да се ради о кривичним делима преваре, корупције, прања новца, проневере, као и свако друго дело које може имати негативни утицај на пореске обвезнике Европске уније.³ Исте одредбе садржи и Директива ЕУ 2017/1371.⁴ Надлежност европског јавног тужиоца заснива се и код учествовања у злочиначкој организацији за кривична дела предвиђена Директивом ЕУ 2017/1371.⁵ Надлежност се простире на простору Европске уније ако су кривична дела у целости или делимично извршена на територији једне или више земаља Европске уније, ако су кривична дела извршили држављани Европске уније, као и ако су извршена од стране лица на која се односи Правилник о особљу и условима запослења у Европској унији. Европски јавни тужилац није надлежан за кривична дела која немају финансијски карактер. Пријаву могу да изврше како држављани Европске уније тако и они који тај статус немају. Подносиоци пријаве морају да учине видљивим разлоге сумње да је одређено кривично дело, које пријављују, извршено од стране лица против ког се пријава подноси. Дело се пријављује директно, у седишту тужилаштва у Луксембургу, на било ком службеном језику Европске уније. По питању анонимности, европски јавни тужилац не прихвата анонимне пријаве. Пре подношења пријаве, лице које пријаву подноси обавезује се да ће информације и документацију доставити тужилаштву на начин који води рачуна о заштити података. С друге стране, европска канцеларија за борбу против превара „ОЛАФ“ (*European Anti-Fraud Office*), која се бави истрагама у вези са преварама које се односе на Европску унију, корупцију и озбиљне прекршаје унутар европских институција, подстиче анонимно пријављивање оваквих случајева. ОЛАФ отворено позива све да имају могућност анонимне пријаве употребом било ког од 24 језика који су у званичној употреби у Европској унији. Такође, истиче се да ОЛАФ строго поштује процедуру очувања анонимности оних пријављивача који на њој инсистирају. Једино се анонимност не

³ “Convention drawn up on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on the protection of the European Communities’ financial interests”, *OJ C* 316, 27.11.1995.

⁴ “Directive (EU) 2017/1371 of the European Parliament and of the Council of 5 July 2017 on the fight against fraud to the Union’s financial interests by means of criminal law”, *OJ L* 198, 28.7.2017, p. 29–41.

⁵ Урош Здравковић, „Кратак осврт на предмет и развој међународног економског права“, *Усклађивање права Србије са правом ЕУ*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2020, стр. 191.

може гарантовати у случају да је пријава достављена националним телима која нису под директном јурисдикцијом ОЛАФ-а. Ова солуција се нарочито пружа европским чиновницима, који могу на овај начин пријавити преваре у оквиру својих органа у којима раде, уз заштиту њиховог идентитета. Под овим европским чиновницима треба подразумевати лица запослена у Европском парламенту, Већу ЕУ, председништву, Европској комисији, Суду ЕУ, Ревизорском суду, Европској централној банци, агенцијама и радним телима ЕУ, представништвима и делегацијама ЕУ.⁶ У Републици Србији се, под утицајем ових европских трендова, такође даје могућност анонимног пријављивања сумње на почињено или планирано кривично дело. У плану је увођење бесплатне апликације, која ће бити доступна за инсталацију на паметним мобилним телефонским уређајима, а грађани ће моћи да је користе преко своје лозинке, чиме им се гарантује проверен приступ и сигурност при заштити личних података. Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је већ преко свог сајта дало могућност анонимног пријављивања сумњи о неправилностима и незаконитостима у поступању инспектора или државних чиновника у областима које су у надлежности овог министарства. Гарантује се строго чување идентитета и тајност достављених података.

3) СТАТУС И ЗАШТИТА УЗБУЊИВАЧА

Узбуњивачи су физичка лица задужена за пријављивање кршења људских права, прописа и јавних овлашћења и поступају супротно сврси или на начин који је опасан по живот, јавно здравље, безбедност и животну средину.⁷ Узбуњивање подразумева откривање информација о нелегалном и неетичном поступању лица која врше неку одређену функцију или дужност у институцији у којој узбуњивач ради. Узбуњивање значи откривање ових информација трећој страни, која није део радне организације, а која располаже фактичком влашћу и могућношћу да санкционише руководиоца због поступања које је

⁶ Слободан Нешковић, Ратомир Антоновић, Анастасија Ђелић, „Борба против корупције у контексту препорука Европске уније“, *Европско законодавство*, 2018, vol. 18, бр. 65, стр. 101.

⁷ Јелена Стојановић, Драгана Матовић, Владимир Радомировић, *Приручник за узбуњиваче*, Удружење Еутопија, Београд, 2015, стр. 9.

узбуњивач пријавио. Узбуњивачи као средство свог рада користе медијско узбуњивање. Тиме се јавност алармира и укључује у јавни процес моралног осуђивања функционера који поступају на незаконит начин. Такво поступање узбуњивача се правда заштитом јавног интереса и општег добра. Узбуњивач може бити свако лице, запослено у колективу, које располаже релевантним информацијама о нелегалним поступцима руководиоца, до којих је дошао вршећи свој посао или у својству корисника јавних услуга, државних служби или у својству власника привредног субјекта. Узбуњивач би требало да ту информацију најпре подели са послодавцем, а потом и са надлежним тужилачким, инспекцијским и другим државним органима. Узбуњивач би требало да поседује високе моралне и професионалне назоре, те да се залаже за опште интересе и вредности, па чак и онда кад су они супротстављени његовим личним интересима. Узбуњивач, сходно одредбама Закона о заштити узбуњивача ужива посебну врсту заштите у правном смислу.⁸ Међутим, да би о таквој заштити могло да се говори, потребно је да се испуне одређени услови, као што су обавеза на страни узбуњивача да најпре о неправилностима у раду извести послодавца, па тек онда друге надлежне државне органе, попут тужилаштва и инспекцијских органа, па тек онда медија. Узбуњивач има обавезу да информацију коју је сазнао открије у року од најмање једне године од дана сазнавања. Најкасније, ова информација се мора обелоданити у року од десет година од тренутка сазнања. Информација мора бити такве природе да се у њену веродостојност може поверовати на основу просечних знања и искустава, као и знања и искустава које има сам узбуњивач. У информацији коју узбуњивач доставља надлежним органима морају бити садржани подаци о кршењу прописа, кршењу људских права, вршењу јавних овлашћења супротно сврси која је поверена, опасности за живот, јавно здравље, безбедност, животну средину, као и подаци о спречавању штете великих размера. Узбуњивач податке мора потписати својеручно, чиме гарантује да су наведени подаци тачни. Дакле, узбуњивач делује јавно, без могућности анонимног деловања. Међутим, у случају да се информација достави анонимно, органи су дужни и по њој да поступају. Република Србија је далеко испред многих других држава по питању доношења, усвајање и примене Закона о заштити узбуњивача. С обзиром на то да третира врло осетљиво питање, код многих земаља се јавља отклон по питању

⁸ „Закон о заштити узбуњивача“, *Службени гласник РС*, број 128/2014.

доношења и усвајања оваквог акта. У јануару 2019. године, на простору Европске уније, покренута је иницијатива за доношењем акта који би се бавио овом проблематиком. Реч је о предлогу Директиве ЕУ о заштити узбуњивача. У том тренутку су законе о узбуњивачима имале само Италија, Француска и Ирска, док је највећа кочница у доношењу ове директиве била Немачка. Немачка је тиме штитила интересе великих компанија и корпорација, а потпуно занемаривала интересе запослених у тим компанијама.⁹ Заговорници усвајања Директиве о заштити узбуњивача у Европској унији су партије „зелених“, као и синдикати запослених у институцијама ЕУ, који наводе позитивне примере успешних активности узбуњивача у заштити интереса грађана. Поједине земље, као што су Мађарска и Луксембург, нису биле против усвајања Директиве, али су инсистирале на изузећу примене њених одредаба на случајеве пореских прекршаја.¹⁰

4) ПРОБЛЕМ ЛАЖНОГ ПРИЈАВЉИВАЊА

Анонимност приликом пријављивања сумње да је почињено кривично дело, односно да је дошло до извесних злоупотреба овлашћења од стране одговорног лица у правном лицу, омогућује много брже и ефикасније лажно пријављивање. Под лажним пријављивањем треба подразумевати радњу подношења пријаве против одређеног лица за кривично дело, за које подносилац пријаве зна да није извршио кривично дело. Дакле, лице које врши лажно пријављивање то чини свесно и с намером да надлежне органе погрешно упути на лице за које зна да није извршилац кривичног дела. У процесу лажног пријављивања прибегава се подметању лажних доказа. Лажни докази су за циљ имали усмерење истраге у погрешном правцу, како би се на крају лажно оптужило лице које није извршило кривично дело. Да би се лажно пријављивање сузбило, законодавац у Републици Србији је овакво понашање инкриминисао и увео кривично дело лажно пријављивање у члану 334. Кривичног законика. Разлог за инкриминацију је био вишеструк. Најпре, да би се онемогућило доношење правних

⁹ Слободан Нешковић, „Интересне групе и лобирање у институцијама Европске уније“, *Европско законодавство*, бр. 79, 2022, стр. 49.

¹⁰ Далиборка Пајовић, Јован Божовић, Игор Павићевић, „Борба против корупције кроз призму IFAC-овог Етичког кодекса и Директива ЕУ о заштити узбуњивача“, *Рачунарство*, год. 64, бр. 1–2, 2020, стр. 219.

непријатности невиним лицима од стране оних који желе да им на овакав начин науде, а потом да би се заштитили надлежни државни органи од вођења истрага против погрешних лица, на основу лажних трагова.¹¹ Било је и супротних мотива лажног пријављивања, а ти мотиви су били лажно самопријављивање како би се прикрили прави кривци. На пример, отац се пријави да је извршио кривично дело како би заштитио свог сина, који је прави извршилац кривичног дела. Под подметањем доказа, треба подразумевати подметање трагова, чиме се жели створити утисак да је неко лице извршило кривично дело. Обично се подмећу одевни предмети, трагови обуће, личне ствари и предмети који припадају лажно окривљеном лицу. Само подметање лажних трагова представља облик индиректног пријављивања. Законодавац у Републици Србији предвидео је казне за извршиоце ових кривичних дела. За основни облик кривичног дела предвиђена је казна затвора од три месеца до три године. За подметање лажних трагова предвиђена је казна затвора од шест месеци до пет година. Лажно самопријављивање се кажњава новчаном казном или казном затвора до једне године. Међутим, код анонимног лажног пријављивања суштинско питање је како доказати кривичну одговорност за кривично дело лажног пријављивања. Ако се узму у обзир савремене тенденције анонимног пријављивања, које се подстичу, суштинско је питање како заштити људе и систем од лажног пријављивања. Једина расположива опција је покретање поступка против НН лица због кривичног дела лажног пријављивања. Управо у томе се налази суштина проблема анонимног пријављивања, јер се свакоме даје могућност анонимног пријављивања, а занемарује се велика могућност злоупотреба. Колико анонимност пријављивања може бити велики правни проблем, сведочи чињеница колики проблем стварају лажне дојаве о подметнутим експлозивним направама. Сведоци смо, нарочито у новије време, да су лажне дојаве о подметнутим бомбама све чешће, и да услед тих лажних дојава долази до паралисања читавих институција као што су школе, домови здравља, болнице, аутобуске и железничке станице, аеродроми и друга места на којима се окупља велики број лица. Ове дојаве су анонимне и тешко се може утврдити идентитет лица која врше лажне дојаве о подметнутим експлозивним направама. Међутим, Министарство унутрашњих послова у марту 2024. године успешно је ушло у траг лицу које је 29.

¹¹ Јован Ћирић, „Лажно пријављивање“, *Правна ријеч*, Бања Лука, 2014, стр. 119.

фебруара исте године упутило лажну дојаву о подметнутој експлозивној направи на аеродрому „Никола Тесла“ у Београду. Реч је о дванаестогодишњем дечаку, за кога се у каснијој истрази утврдило да је анонимне дојаве о експлозивним направама упућивао и у друге институције и установе, као што су Основна школа „14. октобар“ у Лозници, средњој школи у Кладову, Министарству просвете, Основној школи „Владимир Роловић“ у Београду, Гимназији „Патријарх Павле“ у Београду и Основној школи „14. октобар“ у Београду. Дванаестогодишњи анонимни дојављивач о постављеним експлозивним направама је користио електронску пошту као вид комуникације, слао је лажне дојаве и тиме угрожавао безбедност већег броја лица. У пракси су забележени случајеви анонимних лажних пријава против одређених лица које су имале често небулозну садржину, која је, на први поглед, деловала и указивала на то да је лажна и злонамерна. То је пример кад у медијима сретнемо анонимне изворе информисања, који се обично крију иза формулације „извор познат редакцији“ или „извор близак истрази“ и слично. Анонимне изворе обично користе таблоидни медији, којима је битна продаваност и тираж, а мање се баве новинарском етиком и тачношћу обавештавања.¹² Да анонимност може бити извор злоупотреба у праву, сведочи и чињеница да се иза анонимних или псеудонимних профила на друштвеним мрежама крију различити нападачи и предатори у сајбер простору. Иза анонимних профила крију се интернет нападачи и предатори на децу и малолетнике. Анонимност представља суштински и главни проблем у расветљавању ових сајбер кривичних дела.¹³ Анонимни нападачи варају кориснике друштвених мрежа управо тако што се представљају као деца, стављају лажне фотографије, представљају се као припадници супротног пола и тако, на разне начине, покушавају да намаме лаковерне и лакомислене кориснике друштвених мрежа.

5) АНОНИМНИ НАПАДАЧИ

Анонимност је, према класичним правним схватањима, увек била проблем а не предност. На појаву анонимности се гледало скоро увек са

¹² Јелена Туцаковић, „Значај и улога медија у процесу приступања Европској унији“, *Европско законодавство*, бр. 81, 2022, стр. 248.

¹³ Ратомир Антоновић, *Сајбер криминалитет као криминалитет данашњице*, Центар за стратешке анализе, Београд, 2023, стр. 66.

негативним призвуком, нарочито из разлога што се анонимност и псеудонимност користила ради прикривања чињеница, лажног оптуживања или јавног изношења неистина. Данас у међународном праву и праву Европске уније влада права конфузија, јер се, с једне стране, у борби против корупције, трговине утицајем и сличних правних појава, анонимност подстиче, док на другој страни имамо анонимне напада, који се углавном врше у сајбер простору, где се право Европске уније строго противи појави анонимности. У сајбер простору се на анонимност гледа као на средство за извршење најтежих кривичних дела без последица да починилац буде ухваћен, процесуиран и кажњен. Сајбер криминал данас се углавном манифестује путем интернет превара, у којима доминира анонимност нападача. Са непознатих и удаљених адреса шаљу се различите контаминирани поруке преварних садржаја, које наводе жртве на одавање драгоцених и врло важних информација и података о личности. Сајбер преваре и анонимни напади се рапидно развијају, користећи повољну позицију развоја и напретка савремених технологија.¹⁴ Бројност интернет корисника и слаба контрола нових налога на друштвеним мрежама онемогућује тачност информација о лицима која на различите начине употребљавају сајбер простор, што даје широк простор манипулацијама, сајбер преварама и гарантује очувања анонимности, а то сајбер нападачима нарочито погодује. Уједно, велика удаљеност нападача и жртве додатно погодује да се тешко утврди идентитет нападача, што практично значи да они остају потпуно ван домашаја закона и законских санкција.¹⁵ Анонимност у сајбер простору додатно се користи и за ширење дечјег порнографског садржаја, али и за напад на децу која олако и често без родитељског надзора користе интернет. Деца се релативно лако увлаче у деликатне разговоре са непознатим лицима преко друштвених мрежа која користе лажни идентитет, лажно се представљају као њихови вршњаци, чиме се лако руши баријера настала услед разлике у годинама. На простору Републике Србије успешно је спроведена полицијска акција „Армагедон“, у којој је 390 лица лишено слободе због интернет предаторства. Изненађујуће је да је том приликом лишен велики број људи за које се никад не би могло посумњати да се баве интернет насиљем према деци

¹⁴ Ђорђе Милошевић, „Фреквентни облици испољавања интернет превара“, *Баштина*, бр. 52, Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, 2022, стр. 214.

¹⁵ Драгана Петровић, „Сајбер безбедност vs. приватност – општа разматрања и основи заштите“, *Европско законодавство*, 22 (84), Београд, 2023, стр. 180.

и да имају педофилске склоности. Њих је штитио лажни идентитет и анонимност коју им је сајбер простор пружао. Међу њима је било просветних радника, лекара, угледних људи из привреде, породичних људи и људи са друштвеним угледом. Анонимност коју им је интернет омогућио искористили су да покажу другу страну своје личности и да се понашају на потпуно другачији начин од начина који су манифестовали у реалним околностима у којим су наступали са својим именом и презименом.¹⁶ Анонимни интернет предатори углавном налазе усамљену децу, жељну нечије пажње и наклоности. Међу њима и тзв. интернет колекционара, који се бави само прикупљањем порнографских садржаја у којима се налазе деца. Другу категорију чине дистрибутери који овакве садржаје дистрибуирају другим педофилима. Трећи су произвођачи и они директно злоупотребљавају децу како би их натерали на снимање порнографских садржаја. Четврту, и најраспрострањенију, групу чине војери који своје анонимне профиле користе само како би посматрали порнографске садржаје.¹⁷

6) ИЗВОРИ

- Антоновић, Ратомир, „Феномен друштвених мрежа – кривичноправни аспекти“, *Право, економија и менаџмент у савременим условима*, Факултет за пословне студије и право, Београд, 2023.
- Антоновић, Ратомир, *Сајбер криминалитет као криминалитет данашњице*, Центар за стратешке анализе, Београд, 2023.
- Бркић, Снежана, „Анонимни сведоци у континенталном праву“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, Нови Сад, 2006.
- Здравковић, Урош, „Кратак осврт на предмет и развој међународног економског права“, *Усклађивање права Србије са правом ЕУ*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2020.
- Манчевић, Милан, *Дечја порнографија као облик високотехнолошког криминала*, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2016.

¹⁶ Ратомир Антоновић, „Феномен друштвених мрежа – кривичноправни аспекти“, *Право, економија и менаџмент у савременим условима*, Факултет за пословне студије и право, Београд, 2023, стр. 53.

¹⁷ Милан Манчевић, *Дечја порнографија као облик високотехнолошког криминала*, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2016, стр. 12.

- Милошевић, Ђорђе, „Фреквентни облици испољавања интернет превара“, *Баштина*, бр. 52, Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, 2022.
- Нешковић, Слободан, Антоновић, Ратомир, Ђелић, Анастасија, „Борба против корупције у контексту препорука Европске уније“, *Европско законодавство*, 18 (65), 2018.
- Нешковић, Слободан, „Интересне групе и лобирање у институцијама Европске уније“, *Европско законодавство*, бр. 79, 2022.
- Пајовић, Далиборка, Божовић, Јован, Павићевић, Игор, „Борба против корупције кроз призму IFAC-овог Етичког кодексa и Директива ЕУ о заштити узбуњивача“, *Рачунарство*, год. 64, бр. 1–2, 2020.
- Петровић, Драгана, „Сајбер безбедност вс. приватност – општа разматрања и основи заштите“, *Европско законодавство*, 22 (84), 2023.
- Стојановић, Јелена, Матовић, Драгана, Радомировић, Владимир, *Приручник за узбуњиваче*, Удружење Еутопија, Београд, 2015.
- Туцаковић, Јелена „Значај и улога медија у процесу приступања Европској унији“, *Европско законодавство*, бр. 81, 2022.
- Ђирић, Јован, „Лажно пријављивање“, *Правна ријеч*, Бања Лука, 2014.

7) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Република Србија у процесу хармонизације прописа са правом Европске уније била је принуђена да прихвати одредбе које омогућују анонимно пријављивање сумње злоупотребе службеног положаја и потенцијалног извршења кривичног дела. Анонимност у ранијим законским решењима домаћег законодавства није била пожељна и на њу се гледало из негативног аспекта. Анонимне пријаве нису биле разматране и оне су аутоматски биле одбациване као неуредне. Међутим, савремене тенденције су темељно промениле однос према анонимним пријавама, које одједном постају пожељне, подстицане и представљају механизам бробе против корупције и злоупотребе службеног положаја. Аутор у раду даје приказ законских решења која регулишу статус и положај узбуњивача у правним лицима, указује на њихов значај и позицију, која за циљ има разоткривање кривичних дела и злоупотреба службеног положаја. Узбуњивачи уживају посебан статус и заштиту, јер они представљају инсајдере који изнутра најбоље уочавају злоупотребе и на њих указују, најпре надлежнима у правном

лицу а потом и надлежним државним органима. Међутим, да анонимност може бити злоупотребљена аутор указује кроз конкретне примере, у којима је било очигледно да је могућност анонимне пријаве коришћена ради разних личних обрачуна са руководиоцима у разним правним лицима. Такође, из аспекта различитих облика криминалитета, указано је на то колико анонимност може бити опасна и супротна разоткривању истине. Нарочиту опасност анонимност носи код сајбер криминалитета, у коме анонимност нападачима и извршиоцима кривичних дела даје посебан вид заштите. Из свега наведеног јасно следи да се код анонимних пријава ипак мора заузети мало обазривији став, јер логичан закључак јесте да ако неко не жели да потпише својим именом и презименом пријаву коју подноси, а ако се изузме страх од евентуалне одмазде, не може у потпуности да стане иза навода у пријави. Или да се ради о тежњи ка евентуалној злоупотреби института анонимног пријављивања.

ANONYMITY IN EU LAW: THE RIGHT OR ABUSE OF THE RIGHT

Ratomir ANTONOVIĆ*

Abstract: Anonymity means concealing one's identity. Anonymity protects against many things and is primarily used under the pretext of protection against possible retaliation to which a person who anonymously reports something or points out a problem may be exposed. On the other hand, anonymity also protects against liability, which means that a person who reports something anonymously cannot be held criminally liable if it is established that his reporting was false. According to what has been stated, anonymity can be seen as a right and a legal possibility to report possible illegalities in the work of certain state bodies, officials, political organisations, and the like. It can also be seen as an abuse of rights because, behind anonymity, extreme and malicious reports can be hidden without a logical and truthful foundation. The European Anti-Fraud Office (OLAF) publicly invites all interested citizens of the European Union to report any form of fraud with the aim of harming a person. Also, Europeans are called to report irregularities in handling. As a solution, the possibility of anonymous registration is given, with the most precise indication of the available information. Therefore, anonymity is encouraged, and it guarantees the reporting person that he will enjoy special protection. The issue of abuses is ignored or deliberately marginalised.

Keywords: Anonymity, reporting, protection, false reporting, consequences.

* Institute for Serbian Culture, Pristina – Leposavić. E-mail: antonovicr@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9134-6346>.